



Læringshjul til dialog og vurdering af børns kompetencer

2010

Indledning

Denne pjece giver inspiration til, hvordan dagtilbud og kommuner kan anvende den systematiske dokumentation, som indsamles i Læringshjulet¹.

De danske dagtilbud og kommuner har forskellige tilgange og traditioner, og arbejdet med kvalitetsoplysninger skal tilpasses dagtilbuddet og kommunens praksis og behov. Det skal derfor understreges, at det er dagtilbuddet og kommunen, der beslutter både indhold og organisering af arbejdet med faglige kvalitetsoplysninger. Pjecen her er således kun til inspiration.

Hvem er målgruppen

Pjecen henvender sig til alle, der arbejder med faglige kvalitetsoplysninger i kommunen, og retter sig dermed mod:

- Personale og ledelse i dagtilbud
- Forvaltning
- Politikere.

Pjecen henvender sig ikke til forældre.

På de følgende sider kan du læse om:

- Redskabets anvendelsesmuligheder
- Rammer for anvendelse af faglige kvalitetsoplysninger
- Anvendelsen af faglige kvalitetsoplysninger af:
 - Kommunalbestyrelse og den øverste administrative ledelse
 - Forvaltning og udviklingskonsulenter
 - Ledere og medarbejdere i de enkelte dagtilbud.

Derudover er der sidst i pjecen en oversigt over supplerende litteratur.

¹ Læringshjulet er baseret på materiale til statusudviklingssamtaler udviklet af Århus Kommune.

Redskabets anvendelsesmuligheder

Nedenstående tabel indeholder en kort karakteristisk af Læringshjulet.

Aldersgruppe	Læringshjulet fokuserer på børn i aldersgrupperne 9-14 måneder, på vej mod 3 år (mellem 2 år og 2 måneder og 2 år og 7 måneder) samt på vej mod 6 år (mellem 5 år og 2 måneder og 5 år og 7 måneder).
Læreplanstemaer	Læringshjulet dækker alle temaer i de pædagogiske læreplaner.
Anvendelsesniveau	Personale og forældre udfylder et skema for det enkelte barn. Resultaterne kan anvendes både på individniveau og gruppeniveau.
Redskabets karakter	Den nuværende udgave af Læringshjulet er en justering af et redskab udviklet af Århus Kommune (ikke-valideret redskab).
Hvem dokumenterer	Det pædagogiske personale og forældre
Hvornår besvares	Der indberettes som minimum i forbindelse med forældresamtaler, når barnet er <ul style="list-style-type: none"> • 9-14 måneder • På vej mod tre år (fra to år to mdr. til to år og syv mdr.) • På vej mod tre år (fra fem år og to mdr. til fem år og syv mdr.).
Hvor ofte besvares	Der indsamles besvarelser én gang for hver af ovenstående alderstrin.
Sammenligningsmulighed	Der kan sammenlignes mellem det enkelte dagtilbud og det samlede resultat for alle kommuner, der anvender redskabet. Ligeledes kan kommunens samlede resultat sammenlignes med de samlede resultater for andre kommuner, der anvender redskabet. Desuden kan dagtilbuddet eller kommunen sammenligne egne resultater over tid, ligesom der kan sammenlignes med egen målsætning.
Metode til dataindsamling	Observation af det enkelte barn og besvarelse af spørgeskema.

Ethvert valg af redskab til systematisk dokumentation indebærer et valg af fokus og dermed også en række fravalg. Der er derfor forskellige fordele og opmærksomhedspunkter, som man skal være opmærksom på, når man anvender Læringshjulet.

Fordele ved at anvende Læringshjulet

1. Læringshjulet kan benyttes af både forældre og pædagogisk personale
2. Redskabet understøtter alle de pædagogiske læreplanstemaer
3. Læringshjulet indeholder klare, fundamentale læringsmål, som er relevante for alle børn – herunder også handicappede børn og børn med andre særlige behov
4. Redskabet kan anvendes som dokumentation i forbindelse med evaluering af den pædagogiske praksis – herunder i forbindelse med evaluering af den pædagogiske læreplan.
5. Redskabet kan anvendes i forbindelse med overgange – det giver information om barnets læring og udvikling, når det er på vej mod de væsentligste overgange.

Opmærksomhedspunkter ved anvendelse af Læringshjulet

1. Læringshjulet giver et overblik over børnenes kompetencer på alle seks læreplanstemaer – men der går ikke i dybden med temaerne. Redskabet kan med fordel anvendes sammen med andre mere dybdegående redskaber indenfor enkelte temaer – eksempelvis redskabet til sprogvurdering.
2. Læringsmålene i Læringshjulet er ikke udtømmende for, hvad et dagtilbud kan lægge vægt på under hvert af læreplanstemaerne. Målene er udtryk for et valg – og dermed også fravalg – af fokusområder. Det enkelte dagtilbud kan selv udarbejde supplerende læringsmål, som man måtte finde betydningsfulde. Disse supplerende læringsmål er udelukkende til intern anvendelse i dagtilbuddet og understøttes ikke af it-systemet.

Rammer for arbejdet med faglige kvalitetsoplysninger

I det følgende beskrives nogle overvejelser, som kan være relevante at tage højde for, inden dagtilbud eller kommunen igangsætter arbejdet med faglige kvalitetsoplysninger.

Formål med faglige kvalitetsoplysninger

Tanken bag redskaberne til indsamling af faglige kvalitetsoplysninger er, at de kan understøtte arbejdet med systematisk dokumentation og kvalitetsudvikling i dagtilbuddene. Dokumentation eller faglige kvalitetsoplysninger er dog ikke interessante i sig selv, men først når de indgår i og medvirker til refleksion og læring i dagtilbuddene og kommunerne.

Hvis det er nyt for det enkelte dagtilbud at indsamle og formidle den form for faglige kvalitetsoplysninger, som indsamles med Læringshjulet, kan det være vigtigt at skabe klare rammer for, hvordan dokumentationen anvendes i det enkelte dagtilbud, i forvaltningen og evt. af politikere.

Det er også vigtigt, at dokumentationen opleves som meningsfuld. En meningsfuld dokumentation er en dokumentation, hvor personalet oplever at få en indsigt, der kan bruges til at sikre de bedste udviklingsmuligheder for børnene. Og det handler om, at indsamlingen af dokumentation har sammenhæng til det øvrige pædagogiske arbejde, og at personalet oplever, at dokumentationen bliver anvendt på en meningsfuld måde.

Meningsfuldheden hænger sammen med balancen mellem viden til brug for kommunens opfølgning og prioriteringer og viden til brug for at skabe læring hos personale og ledelse. Det er på den ene side vigtigt, at forvaltningen og politikerne har viden om forholdene på dagtilbudsområdet, når kommunen skal sætte pejlemærker for udviklingen af området. Det er på den anden side også vigtigt, at der sættes fokus på at benytte viden i dagtilbuddene til at skabe refleksion, udvikling og løse udfordringer.



Organisering af brugen af faglige kvalitetsoplysninger

Uanset om Læringshjulet anvendes af hele kommunen eller enkelte dagtilbud, er det væsentligt, at de ansvarlige tager initiativ til, at der formuleres et klart formål med anvendelsen af redskabet, og at dette formidles til de involverede medarbejdere. Inden dagtilbuddet eller kommunen anvender Læringshjulet, er det endvidere relevant at fastlægge de overordnede principper for, hvordan arbejdet skal organiseres.

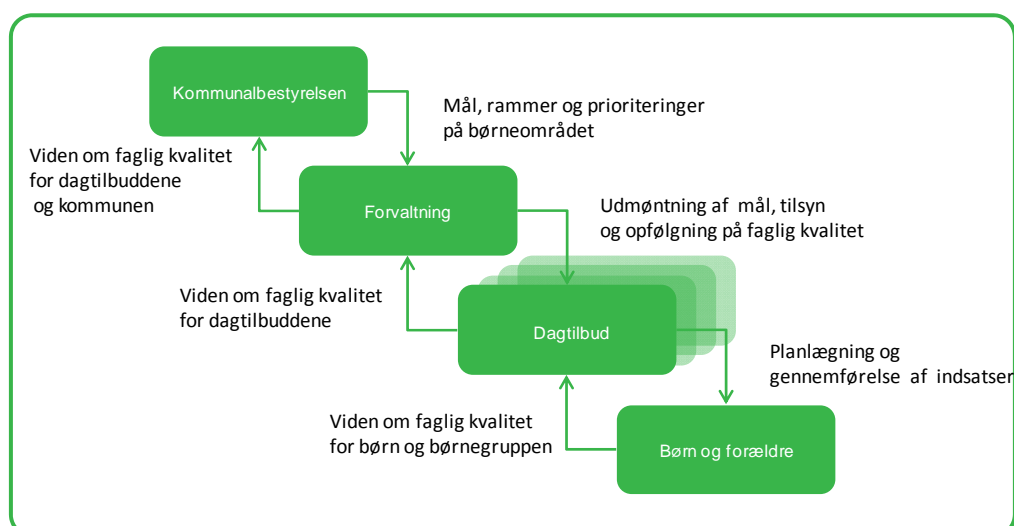
Hvis arbejdet med faglige kvalitetsoplysninger skal forankres i det daglige arbejde i dagtilbuddene i kommunen, er det vigtigt, at det pædagogiske personale også indgår i drøftelser af resultaterne. Dette understøtter et medejerskab blandt ledere og medarbejdere og er afgørende for, at arbejdet med faglig kvalitet opleves som meningsfuldt.

Denne dialog kan tænkes på tværs af alle niveauer – både den øverste politiske og administrative ledelse, udviklingskonsulenter og pædagogiske konsulenter i forvaltningen og ledere og medarbejdere i dagtilbuddene.

Dialogen mellem og på tværs af de forskellige niveauer kan ses som en feedback-proces, hvor politikerne opstiller nye mål og særlige indsatsområder på baggrund af dialog og fælles drøftelser af sammenhængen mellem den pædagogiske indsats og de ændringer, som man kan se af indsatsen.

Det pædagogiske personales viden om børnenes udvikling kan herved bringes i spil på en ny måde, når der via fælles dialog om kvalitetsoplysninger sættes fokus på forskellige mønstre for børnegruppen i dagtilbuddet eller kommunen som helhed. Dette betyder, at dokumentationen kan danne grundlag for en mere generel vurdering af, hvordan indsatsen samlet set bidrager til at indfri de overordnede målsætninger.

Figuren nedenfor illustrerer tankegangen. Mellem og på tværs af de forskellige niveauer foregår en løbende dialog om resultaterne. Boksene ud for de enkelte niveauer illustrerer, at der typisk vil være forskellige fokusområder på de forskellige niveauer.



Anvendelse i dagtilbuddet

De faglige kvalitetsoplysninger, som indsamles med Læringshjulet, skal bidrage til, at det enkelte dagtilbud kan gennemføre en systematisk kvalitetsudvikling. Dokumentationen giver den enkelte medarbejder og det enkelte dagtilbud en større viden om resultaterne af den pædagogiske praksis. Denne viden kan det enkelte dagtilbud anvende i pædagogiske overvejelser og drøftelser om, hvordan praksis kan videreudvikles, så miljøet omkring børnene giver gode rammer for børnenes læring og udvikling.

Anvendelse i forhold til det enkelte barn

Læringshjulet understøtter dialogen med forældrene om barnets ressourcer, kompetencer og udviklingsretning. Det er vigtigt at få talt om det særlige ved det enkelte barns læring og udvikling, og om hvad man hver især kan bidrage med, for at barnet lever et godt og udviklende børneliv. Endvidere aftales, hvad der skal iværksættes af konkrete initiativer for fortsat at støtte barnets læring og udvikling i hhv. dagtilbuddet og hjemmet.

Dialog med forældre

Læringshjulet kan anvendes i forbindelse med forældresamtaler om det enkelte barns læring og udvikling.

Endvidere kan Læringshjulet anvendes til at dokumentere de resultater, dagtilbuddet skaber for både børn og forældre. Derfor kan dagtilbuddets faglige kvalitetsoplysninger fremlægges for dagtilbuddets bestyrelse og forældre sammen med dagtilbuddets ideer, planer og tiltag for den næste periode.

For at planlægge arbejdet med faglige kvalitetsoplysninger kan det være en god ide at tilrettelægge dialogen mellem forvaltning, ledere og medarbejdere, så det passer ind i institutionens årsrytme. Nedenfor er vist et eksempel på, hvordan møderne kan placeres.

Intern faglig refleksion

Dagtilbuddets ledelse og personale kan vælge at drøfte resultaterne på personalemøder eller pædagogiske dage. Her kan ledelse og personale sammen udforske mønstre og tendenser i rapporterne og drøfte, om resultaterne afspejler de pædagogiske mål.

Rapporterne kan anvendes som grundlag for:

- **Formulering af pædagogiske målsætninger:** De samlede resultater kan danne grundlag for drøftelse af de pædagogiske målsætninger. Det kan være, at resultaterne viser, at børnene har behov for støtte til at udvikle deres sociale kompetencer, og at man derfor har en ny målsætning om at styrke børnenes sproglige udvikling.

- **Identifikation af indsatsområder:** Herpå kan ledelse og personale rette fokus mod, om drøftelserne af resultaterne har givet anledning til overvejelser om behov for ændringer i tilrettelæggelsen af den pædagogiske praksis – det kan være ændringer i aktiviteter, rutiner, relationer eller faciliteter. Både de pædagogiske mål og indsatsområder kan herefter indgå i udformningen af dagtilbuddets pædagogiske læreplan eller virksomhedsplan.
- **Tilrettelæggelse af indsatsen rettet mod børn med særlige behov:** Resultaterne kan også anvendes til en refleksion over variationer i børnegruppens kompetencer. Hvis der er en del af børnegruppen, som ikke i tilstrækkelig grad udviser de fastsatte tegn/indikatorer, kan det være tegn på, at den pædagogiske praksis ikke understøtter alle børnenes læring og udvikling, og at der er behov for justeringer af praksis for at nå hele børnegruppen.

Inspiration fra andre dagtilbud

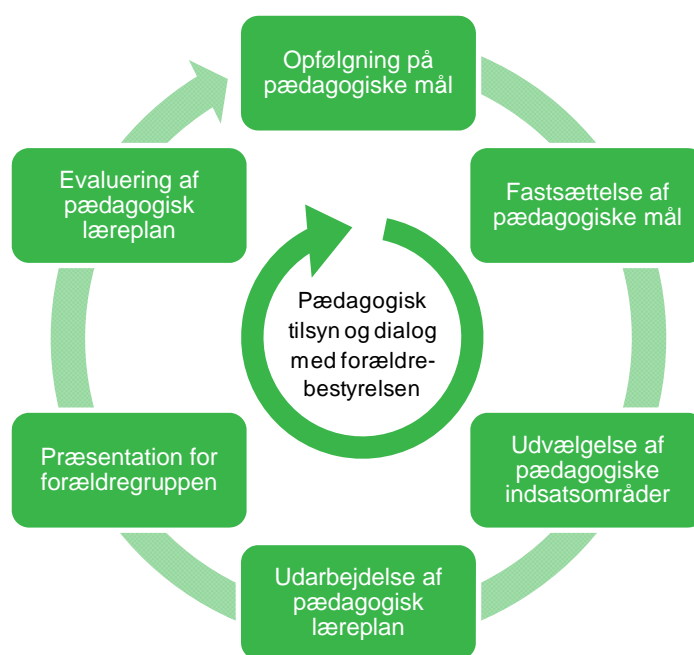
Ledelsen i dagtilbuddet kan også bruge resultaterne til at søge inspiration fra andre dagtilbud, fx via ledernetværk eller lignende. Her kan resultaterne anvendes som et fælles grundlag for dialog med lederkolleger. Man kan fx opsøge erfaringer fra dagtilbud, som har gode erfaringer på de områder, som dagtilbuddet har udpeget som indsatsområder – eller dagtilbud, som selv har ændret resultaterne efter en justering af den pædagogiske praksis.



Dialog med forvaltning

I det enkelte dagtilbud foregår forskellige former for dialog med og dokumentation til forvaltningen, hvor man kan overveje at anvende resultaterne fra Læringshjulet. Fx kan dagtilbuddet vælge at anvende (dele af) resultaterne i forbindelse med udarbejdelsen af kvalitetsrapporter eller i evalueringen af den pædagogiske læreplan.

Når arbejdet med faglige kvalitetsoplysninger planlægges, kan det være en gode ide at involvere de forskellige dialogfora, så det passer med dagtilbuddets årshjul. Nedenstående figur er et eksempel på et årshjul.



Overgange og samarbejde med andre faggrupper

Resultaterne af vurderingerne foretaget med Læringshjulet kan anvendes i forbindelse med overgange – både fra hjemmet til dagpleje/vuggestue, fra dagpleje/vuggestue til børnehave og fra børnehave til skole. Vurderingerne foretaget med Læringshjulet giver information om barnets læring og udvikling, som kan være relevant at have en dialog om med den modtagende børnehave eller skole – og som derfor kan danne udgangspunkt for en dialog i forbindelse med overgangen.

På tilsvarende vis kan det være relevant at inddrage vurderingerne foretaget med Læringshjulet i dialogen med andre faggrupper. Dette kunne eksempelvis være:

- Skoler
- PPR
- Støttepædagoger
- Sundhedsplejersker.

I gang med Læringshjulet

Der er mange måder at komme i gang med at arbejde med Læringshjulet. Nedenfor kan I få inspiration til, hvordan forskellige faser i arbejdet kan tilrettelægges.

Inddragelse af personale

Inden arbejdet med Læringshjulet går i gang, er det vigtigt at skabe rum for drøftelser af redskabet mellem ledelse og det pædagogiske personale. Der kan eksistere mange opfattelser af, hvordan redskabet kan og skal anvendes, og det er vigtigt at skabe et fælles billede fra starten. Konkrete aktiviteter og opmærksomhedspunkter i denne fase kan være:

- En introdag for medarbejdere med plads til at drøfte anvendelse af redskabet
- At der uddannes superbrugere i dagtilbuddet, der kan vejlede andre medarbejdere i anvendelse af Læringshjulet
- At ledelsen skaber tid og rum til at øve sig i at anvende redskabet – og italesætter, at det er godt at øve sig
- At lederen signalerer, at arbejdet med redskabet er vigtigt for udvikling af kvaliteten af det pædagogiske arbejde.

Information til forældre

Forældrene spiller en stor rolle for arbejdet med Læringshjulet. Det er vigtigt, at forældrene ved, hvad redskabet anvendes til, og har mulighed for at stille spørgsmål. For at informere forældregruppen om Læringshjulet kan man eksempelvis:

- Informere via forældrebreve
- Præsentere Læringshjulet på forældreaftener og bestyrelsesmøder
- Signalere, at forældre altid er velkomne til at drøfte dagtilbuddets arbejde med Læringshjulet med ledelsen
- I kommunikationen med forældrene er det vigtigt at understrege, at det er acceptabelt/normalt, at der er forskel på forældrenes og pædagogernes vurderinger af barnet.

Observation og vurdering

Når I skal anvende Læringshjulet, er det vigtigt at have gode observationer af børnene, inden børnene vurderes i skemaet. Man kan eksempelvis lave en mappe for hvert barn, hvor der samles observationer under hvert læreplanstema. Disse observationer kan danne udgangspunkt for vurderingen af barnet med Læringshjulet.

Refleksion over resultater og iværksættelse af indsats

Det er vigtigt, at arbejdet med Læringshjulet ikke stopper ved vurderingen af dagtilbuddets børn. Resultaterne af vurderingerne kan give meget værdifuld information om, hvad man skal have fokus på i det pædagogiske arbejde. Det er derfor vigtigt, at der skabes plads til refleksion over resultaterne af vurderingerne foretaget med Læringshjulet – og at refleksionerne efterfølgende omsættes i praksis.

Løbende anvendelse i hverdagen

I den travle hverdag er der risiko for, at arbejdet med Læringshjulet glider i baggrunden. Der kan være forskellige måder at undgå dette på, eksempelvis kan man:

- Følge ledelsesmæssigt op på, at Læringshjulet anvendes
- Udnævne en person på stuen eller i gruppen, der er ansvarlig for at følge op på observation og vurdering af børnene
- Fordele børnegruppen imellem sig, så det er klart, hvem der har ansvaret for hvilke børn
- Lægge korte møder i kalenderen, hvor man tager sig tid til at dokumentere observationer af børnene, eller hvor man taler sammen om vurderinger af børn.

Anvendelse i forvaltningen

Forvaltningen og dagtilbuddene konkretiserer de politiske mål og tilrettelægger den pædagogiske praksis inden for de overordnede rammer. Forvaltningens opgave er her at understøtte en løbende udvikling af kvaliteten i dagtilbuddene.

Læringshjulet kan støtte forvaltningen i at skabe en sammenhængende dialog mellem kommunalbestyrelse og dagtilbud. Resultaterne kan således anvendes til at koordinere og understøtte en fælles udviklingsretning i den faglige kvalitet.

Tilsyn og dialog med fokus på kvalitetsudvikling

Læringshjulet kan give forvaltningen systematisk dokumentation for de enkelte dagtilbuds vilkår, muligheder og udfordringer i forhold til arbejdet med de pædagogiske læreplaner. Dette kendskab kan danne grundlag for, at forvaltningen kan formidle viden og metoder, som kan anvendes i videreudviklingen af den pædagogiske praksis.

Resultaterne kan ligeledes anvendes til at samle dagtilbudslederne om læring i forhold til videreudvikling af dagtilbuddenes kvalitet. Det kan ske på ledermøder og i ledernetværk, hvor forvaltningen kan facilitere drøftelser om fælles udfordringer og muligheder for indbyrdes læring. Resultaterne kan hermed også anvendes som grundlag for at igangsætte fælles udviklingsprojekter, kompetenceudvikling, kurser og temadage på tværs af dagtilbudsområdet.



Opfølgning på udmøntning af politiske mål og rammer

Resultaterne kan anvendes til at give den politiske og administrative ledelse information om udviklingen på dagtilbudsområdet. Kommunalbestyrelsen og udvalget kan præsenteres for resultaterne, som kan være rammen for en systematisk opfølgning på, hvordan forvaltningen understøtter og udmønter de politiske målsætninger for dagtilbudsområdet. Resultaterne kan hermed indgå som grundlag for identifikation af tværgående indsatsområder i kommunen.

Kommunikation til forældre og borgere

Forvaltningen kan bruge resultaterne som opfølgning på, om den pædagogiske indsats lever op til de fastsatte mål for området. Denne opfølgning kan oplyse forældre og andre borgere om kommunens overordnede kvalitet på dagtilbudsområdet.

Eksempel på årshjul i forvaltningen



Anvendelse af kommunalbestyrelse og udvalg

Kommunalbestyrelsen har ansvar for at fastsætte mål og rammer for dagtilbuddenes virksomhed. Derfor skal kommunalbestyrelsen kende vilkår, mulighed og udfordringer for de lokale dagtilbud. Faglige kvalitetsoplysninger er et vigtigt redskab til at give den politiske ledelse kendskab til, om dagtilbuddene styrker børnenes læring og udvikling.

Fastlæggelse af mål og rammer

Læringshjulets resultater kan anvendes som grundlag for at drøfte de politiske målsætninger for dagtilbudsområdet. De samlede resultater giver kommunalbestyrelsen et statusbillede af, om dagtilbuddene understøtter børnenes læring og udvikling. Resultaterne kan hermed danne et systematisk grundlag for den politiske drøftelse af dagtilbuddenes kvalitet – og i forlængelse heraf fastlæggelse af de politiske målsætninger fremadrettet.

Opfølgning på mål og rammer

Læringshjulets resultater kan anvendes som en del af det politiske opsyn og opfølgningen på de politiske mål og rammer for dagtilbudsområdet. Denne opfølgning på mål og resultater er vigtig i forhold til at fastholde dagtilbuddenes motivation for at tilrettelægge en indsats, som understøtter målene.

I forbindelse med denne drøftelse kan Læringshjulets oplysninger om dagtilbuddenes vilkår, muligheder og udfordringer samtidig give anledning til at drøfte, hvilke fremtidige og konkrete kommunale indsatsområder der skal prioriteres med henblik på at styrke dagtilbuddenes kvalitet.

Offentliggørelse af faglige kvalitetsoplysninger og opfyldelse af kvalitetskontrakter

Kommunen kan anvende alle eller udvalgte dele af oplysningerne som led i offentliggørelse af faglige kvalitetsoplysninger, som alle kommuner er forpligtet til at offentliggøre hvert andet år fra 2011 (jf. aftalen om kommunernes økonomi 2010). Derudover kan disse oplysninger anvendes, når kommunerne skal dokumentere deres kvalitetskontrakter (mål for større serviceområder).

Supplerende litteratur

Arbejde med pædagogiske læreplaner

Guldguiden. Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (2005). Kan hentes på internetadressen:

<http://www.sm.dk/data/Lists/Publikationer/Attachments/165/guldguiden.pdf>

Publikationen beskriver, hvordan man kan arbejde med læring i dagtilbud, som en dimension af hverdagslivet, med elementer af natur, kultur, sprog, krop, socialt samvær og personlig udvikling. Der er genkendelighed mellem loven om pædagogiske læreplaner og fremstillingen af Guldguiden.

Informationshåndbog om pædagogiske læreplaner i dagtilbud. Styrelsen for Social Service og Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (2006). Kan hentes på internetadressen:

<http://www.bufnet.kk.dk/Dagtilbud/Portalen/Fundament%20for%20projekterne/Policy/~media/bufnet/Dagtilbud/Portal%20for%20paedagogik%20og%20udvikling/Policy/Infoh%C3%A5ndbog%20fra%20Socialministeriet.ashx>

Efter en kort gennemgang af lovgivningen og bekendtgørelsen følger kapitler om udarbejdelse, anvendelse, godkendelse, evaluering og revision af den pædagogiske læreplan. Herefter følger kapitler om forankring, organisering og dokumentation af læreplansarbejdet i kommunerne og endelig et kapitel om børn med særlige behov.

Leg og lær. Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggende (2004). Kan hentes på internetadressen:

<http://www.sm.dk/data/Lists/Publikationer/Attachments/227/!%C3%A6r%20og%20leg.pdf>

I denne pjece beskrives temaerne og tankerne bag læreplanerne. Der er inspiration til, hvordan opgaven kan løses og bud på, hvilke mål der kan opstilles. De pædagogiske læreplaner konceptualiseres som et praktisk redskab til i det daglige at arbejde med at udvikle pædagogikken.

Dokumentation, evaluering og kvalitetsudvikling

Dokumentation i dagtilbud. Danmarks Evalueringsinstitut (2007). Kan hentes på internetadressen: <http://www.eva.dk/udgivelser/2007/Dokumentation-i-dagtilbud.pdf>

Dette notat beskriver forskellige former for dokumentation, som frembringes i dagtilbud, og giver et bud på problemstillinger, som er centrale i arbejdet med at gøre dokumentation i dagtilbud produktiv og givende for det pædagogiske arbejde.

Dokumentation og styring

Dagtilbud – et kommunalpolitisk ansvar. Kommunernes Landsforening (2008). Kan hentes på internetadressen:

http://www.kl.dk/ImageVault/Images/id_44503/ImageVaultHandler.aspx

Publikationen konkretiserer kommunalbestyrelsens ansvar for tilsyn og dialog, trivsel, udvikling og læring, helhed og sammenhæng samt ledelse. Det er hensigten at sætte fokus på kerneydelsen, tydeliggøre de gode resultater og øge borgernes tilfredshed.

Pixi for kommunalpolitikere. Dagtilbud. Kommunernes Landsforening (2010.) Kan hentes på internetadressen:

http://www.kl.dk/ImageVault/Images/id_42420/ImageVaultHandler.aspx

Pixibogen er en del af en pixiserie, der indeholder et overblik over aktuelle politiske udfordringer på børn- og kulturområdet.